

Voor elkaar verantwoordelijk

Openingstoespraak van H. A. de Boer, voorzitter ARP

Alle partijen maken zich op om de kiezer te bewegen hen te steunen. De propaganda-machine draait. En wij van het CDA draaien mee, omdat ook wij versterking van invloed nastreven, teneinde onze doelstellingen beter te kunnen verwezenlijken.

Vreemde indruk

Wanneer men het politieke gebeuren in deze weken wat afstandelijk zou kunnen waarnemen krijgt men van de situatie in eigen land wel een erg vreemde indruk.

Er zijn er die zichzelf aanprijzen om nog verdere verloedering van ons volk door anderen te voorkomen. Er zijn er die vier jaar regeringsbeleid afdoen met het woord: wanbeleid. Daarbij behoort de lichtende horizon wanneer wij dezulken in staat stellen het roer over te nemen. Er zijn er ook, zij hadden vier jaar anderen nodig om eigen voortgaan mogelijk te maken, die zo kort van geheugen zijn dat zij — de redding van het land op eigen conto schrijvend — geheel vergeten schijnen te zijn met wie zij vier jaar samen regeerden.

Men kan, indien men elk verhaal in deze weken serieus zou nemen, leren vergeten dat men leeft in een vrij en democratisch geregeerd land. Niet meer zien dat wij over het algemeen met plichtsgetrouwe en bewaamde bestuurders te maken hebben, gesteund door loyale ambtenaren. Men kan over het hoofd zien dat wij in een hoog ontwikkeld land leven, één der rijkste landen ter wereld. Het oog kan toegesloten worden voor de feiten, dat wij recht op bijstand kennen, goede sociale voorzieningen en een ondersteuning van mensen in alle opzichten — zowel financieel als wat deskundige begeleiding betreft — wanneer zij daaraan behoefte hebben.

Wij willen dit niet vergeten, en zeker ook alle verbetering van levensomstandigheden in vergelijking met vroegere situaties, dankbaar opmerken.

Geen grotere geluksbeleving

Nochtans stellen wij vast dat, hoezeer toestanden en regelingen ten gunste van de burgers in dit land ook verbeterd zijn, het op zichzelf niet heeft geleid tot een grotere geluksbeleving door mensen. Niet tot meer harmonie tussen de onderscheidene groepen — alle op zich juiste nivelleringspogingen ten spijt — noch tot grotere bereidheid tot hulp aan anderen nu het ons zelf menselijkerwijs gesproken zo goed gaat. Noch tot een sterker beleven van de eigen verantwoordelijkheid voor elkaar en de maatschappij, bij toegenomen bewustwording. Eerder valt het tegenovergestelde van wat verwacht mocht worden op te merken.

Ontvredeheid is troef, agressief gedrag neemt toe. Er is sprake van een toenemende verharding tussen groepen en mensen onderling. Het ik-geloof verslaat zijn duizenden, het besef voor elkaar verantwoordelijk te zijn is tanende. Ik spreek over situaties die door allen met eigen ogen zijn waar te nemen. De politiek zal zich niet kunnen aanmatigen voor de geschetste houding en wijze van regeren van mensen het enige en juiste antwoord klaar te hebben, zij kan er echter ook niet omheen. Integendeel. Men verwacht in onze dagen steeds sneller de oplossing voor elk manco van de overheid. Hoe reageert de politiek op de geschetste situatie?

Socialisten

Socialisten menen dat de oplossing gezocht moet worden in het voorwaarts gaan op de weg van eerlijk delen. Er moet een einde worden gemaakt aan de ongelijkheid tussen mensen. Men wil de strijd aanbinden tegen wat gevestigde belangen heet om tot herverdeling van inkomen, kennis, macht en arbeid te komen. Socialisten hopen door de voorgestane veranderingen in de samenleving te bereiken dat mensen op een prettige manier op basis van gelijkwaardigheid met elkaar om kunnen gaan.

Liberalen

Liberalen stellen het vrijheidsbeginsel voorop. Zijn er diep van overtuigd dat de mens zich alleen in vrijheid en bewust van eigen verantwoordelijkheid kan ontplooiën.

Men wil de vrije mens op waarde geschat en naar inzet beloond zien. Liberalen willen geen grauwe gelijkheid maar het recht om zichzelf te zijn. Alleen vrije mensen in een vrije maatschappij kunnen zelf de problemen waar zij nu en in de toekomst voor staan, tot oplossing brengen. Ik citeerde letterlijk uit de socialistische en liberale programma's.

Ik kom terug op onze benadering maar wil eerst iets zeggen over onze verhouding tot socialisten en liberalen.

Er zijn kiezers voorwie het al dan niet CDA stemmen afhangt, niet van wat ons programma biedt en wat onze politieke benadering inhoudt, maar van onze keuze voor PvdA of VVD. Weer anderen zouden geen CDA willen stemmen wanneer wij vooraf die keuze zouden doen, zij voelen zich het beste bij onthouding vooraf.

Beide benaderingen zijn niet de mijne. Kunnen principieel naar mijn mening ook niet het laatste woord van de christelijke politieke partij zijn. Noch de afkeer van socialisten, noch de voorkeur voor liberalen, noch het omgekeerde mogen ons leidend beginsel zijn. Evenmin dient het niet kiezen, uit vrees hier of daar stemmen te verliezen ons hoogste wijsheid te zijn.

- Partijvoorzitter De Boer tijdens zijn openingstoespraak

CDA-kiezers

Ik duidde twee groepen mogelijke CDA-kiezers aan. Ik wilde bij beide opvattingen een enkele kanttekening plaatsen.

Zij die hun keuze voor het CDA afhankelijk stellen van de keuze van de regerings-partner hebben kennelijk onvoldoende vertrouwen in het CDA zelf. Wat wij voorstaan is niet genoeg, niet doorslaggevend, het wordt afgemeten aan de partnerkeuze.

Het gaat hier niet om voorkeur voor de christen-democratie. Niet om persé kiezen voor een groepering die de norm van het politiek handelen buiten de mens zelf zoekt, zich onder de kritiek van het Evangelie wil stellen. Ik kan niet tot een andere conclusie komen dan dat die kiezer ons programma en doelstellingen eerst vertrouwt en ten volle serieus neemt wanneer wij beleid voeren voor de één met liberalen en voor de ander met socialisten. Voor zover wij voor dat tekort aan vertrouwen en geloofwaardigheid zelf schuld dragen is er reden tot inkeer. Wat mij in de CDA-kiezer met het voorbehoud, de ja-mits-kiezer, het meest tegenstaat is dat hij kennelijk toch zo gevangen is in het door ons verworpen links-rechts-schema, dat hij slechts van daaruit tot goed of fout, tot keuzes kan komen. Degene voor wie het CDA slechts aanvaardbaar wordt door een blauwe of een rode bril doet aan de christelijke politieke beweging en wat zij voorstaat schromelijk tekort, hij miskent in feitede eigen plaatsbepaling van de christen-democratie.

Ik haak naar een CDA dat openlijk kan zeggen: wij willen de komende vier jaar graag regeren met de PvdA of met de VVD omdat ons eigen programma daarbij het beste tot zijn recht komt, zonder dat zo'n uitspraak vooraf ook maar één CDA-kiezer verontrust, omdat hij de eigen mensen vertrouwt en bewust kiest voor een christen-democratische partij.

Kiezers-uitspraak

De tweede groep beziet de eigen politieke voorkeur eerst dan op z'n zondags wanneer er in dit land van minderheden geen keuze van een partner vooraf plaatsvindt.

Ook binnen de ARP hebben wij deze opvatting tientallen jaren lang aangehangen. Eerst diende de kiezer te spreken. Men deed, bij een keuze vooraf, zowel afbreuk aan de verkiezingsuitslag, het eigen program als aan de eigen identiteit.

Het gaat hier zeker om argumenten waar wat voor te zeggen valt, maar waarbij even gemakkelijk tegen-argumenten te noemen zijn. Het niet kiezen is wel met allerlei fraaie redeneringen omhangen. Vaak was het toch niet meer dan een poging de keuze te ontlopen omdat men bij een invullen ervan benauwd was kiezers naar deze of gene zijde af te stoten. En het beklemtonen van eigen programma en identiteit deed en doet niets af aan de vrij harde zekerheid dat er ná de verkiezingen wél gekozen werd, moet worden.

Net zo min als het kiezen onder voorwaarden van de socialisten voor het CDA afbreuk doet aan het socialistisch karakter van de PvdA, en het kiezen van de VVD voor uitsluitend een regeringscombinatie met het CDA de liberalen daarom minder liberaal maakt, net zo min ook wordt het CDA plotseling roder of blauwer, al naar gelang, naar wie de voorkeur voor een vierjarige regeringsperiode uitgaat. En wanneer dat CDA dan, als enige van de drie hoofdstromingen in dit land, wel eigen identiteit zou verliezen, eerst dan is er echt reden tot grote bezorgdheid en lijkt zelfinkeer dringend geboden.

Voorrangsuitspraak

Wij hadden ditmaal tot een voorrangsuitspraak voor 25 mei willen komen. De AR-partijraad van 10 april 1976 te Amsterdam kwam tot een uitspraak en vroeg op basis van wederkerigheid om programvergelijking, uitlopend op een keuze vooraf. Het algemeen bestuur van het CDA stelde zich positief achter onze wens. Daarna beleefden wij het geharrewar binnen de PvdA en de PPR rond het al dan niet samenwerken met het CDA, opgehangen aan een resolutie die van de door ons als on-democratisch ervaren Keerpunt-strategie niet geheel vrij kon blijven. Geen basis van wederkerigheid om afspraken op te bouwen. Reden waarom het algemeen bestuur van het CDA met teleurstelling vaststelde niet tot een zakelijke beoordeling te kunnen komen.

Men kan zich afvragen of onze uitspraak zo zeer afhankelijk moet zijn van het optreden van anderen, persé op wederkerigheid moet berusten. Of onze standpuntbepaling, wanneer het om keuzes vooraf gaat, niet veel meer ingegeven moet worden door ons program, de actuele politieke situatie, de voorkeur voor een kabinet dat over een ruime meerderheid in het parlement beschikt en door de diverse benaderingen van onderscheidene partijen van die vraagstukken welke met name in de komende periode om een oplossing vragen.

Ik stel vast dat voor die benadering de tekst van onze eigen partijraadsresolutie geen ruimte bood. Ik stel ook vast dat wat uw partijvoorzitter hier als zijn mening verwoordt niet reeds zo aller gemeengoed is binnen het totaal van de CDA-federatie dat wij elkaar daar in de huidige situatie ook op hadden kunnen vinden. Ik gebruik het woordje „reeds”. U merkt, ik blijf op betere tijden hopen en zal er ook aan werken. Ik voor mij geef, èn vanuit ons programma, èn vanuit die vraagstukken die om een bijzondere krachtsinspanning van de regering vragen, aan het voortzetten van de combinatie tussen christen-democraten en socialisten de komen de vier jaar de voorkeur.

Ik hoop dat èn de uitkomst van het daarvoor noodzakelijke overleg over een regeringsprogramma, èn de verkiezingsuitslag èn de uit die uitslag voor de vertegenwoordiging in een kabinet te trekken conclusies, mijn voorkeur mogelijk maken.

Daarmee belijd ik, ik zeg het er nog maar weer eens bij, geen structurele voorkeur voor socialisten, en stel ik mij evenmin op als een liberalenhater.

Geen optelsom

Ik ben de christelijke politiek in een eigen partij met overtuiging toegedaan. Ik word geen streep minder anti-revolutionair en geen streep minder christen-democratisch wanneer ik in dit land van minderheden — waarin gekozen moet worden — dat dan ook wens te doen.

Wij willen dat het CDA geen optelsom wordt van KVP, CHU en ARP. Het CDA zo heeft onze lijsttrekker gezegd, is vernieuwingsgezind. Ik pleit er voor dat wij in de toekomst op het punt van positiekeuze vooraf de oude plunje van de drie afzonderlijke partijen afdanken. Ik pleit voor een herijking van onze standpunten waar het om keuzes vooraf gaat. Laat ons proberen de andere partners in de CDA-federatie warm te krijgen voor het voorstel in de komende twee jaar in alle geledingen van de partijen aan de hand van een notitie die het probleem goed — voor wat voor- en nadelen betreft — doorzichtig maakt, tot een duidelijke standpuntbepaling te komen.

Uitdaging christen-democratie

Ik heb straks geprobeerd de opvattingen van socialisten en liberalen weer te geven waar het om de door hen gewenste richting van de samenleving gaat, staande voor de problemen die op korte en op langere termijn om een oplossing vragen.

Het tweede deel van mijn toespraak is gewijd aan de uitdaging waarvoor de christen-democratie zich — de problemen van onze tijd onderkend — gesteld ziet.

Ik wil het wezen, het eigene ook, van onze politieke benadering weergeven met een woord van Groen van Prinsterer: „Niemand houde zich bezig met anti-revolutionaire politiek, indien hij het heil des lands begeert op een weg, langs welke de wandelaar voor eigen wensen en belangen bevrediging vindt”.

Onze politiek is niet eerst op ons zelf gericht, vindt niet in het dienen van een groepsbelang een ideaal, luidt niet vrijheid van handelen aan als het hoogste goed. Nee, zij gaat, als het goed is, daarboven uit. Wij houden het voor mogelijk mensen te interesseren voor een politiek die niet in de eerste plaats op eigen belang en welvaartsbevordering is gericht. Doch dat kan alleen wanneer wij blijven geloven dat wij bij alle falen met de zaak van het Koninkrijk Gods bezig zijn.

Wij blijven gewag maken van de roeping die christenen in dit leven hebben. Allereerst om te getuigen van het heil van hun Heer. En daarna om bezig te zijn met de vertaling van de uitgangspunten die uit de bron van het leven — het ongetemperde Woord van God — tot ons komen. Vertalen, altijd maar weer, en er naar handelen.

De bereidheid om aan die vertaling mee te doen vraagt geloof. Ik denk niet dat een christelijke politieke beweging een grote, machtige, invloedrijke en brede massa's inspirerende groepering kan worden. En wanneer zij dat wel

wordt zal zij zich de vraag moeten stellen of het Woord niet getemperd is en de politieke vertaling van de uitgangspunten soms te veel is aangepast aan de wensen van de wandelaar die Groen op het oog had.

Brede massa's worden vandaag in het geheel niet meer door de politiek geboeid. Zij gaan ook niet ter stembus. Anderen vinden hun oordeel over de maatschappelijke en politieke vraagstukken in de versimpeling die de Telegraaf en steeds meer oppervlakkige week- en maandbladen over honderdduizenden uitstorten. Weer anderen hebben principieel voor vormen van socialisme gekozen.

Trouw aan uitgangspunten

Wij wensen een christelijke politieke partij. Laat men dat onduidelijk noemen, als oneigenlijk aanduiden, als wij maar trouw blijven aan de vertaling van de gekozen standpunten. Soms dwars tegen de bovendrijvende mening — ik denk aan het abortusvraagstuk — in. Soms ook onbegrepen door een deel van de eigen kring.

Als wij bij onze opdracht, bij onze uitgangspunten blijven, moet dat maar ons nadeel zijn. Ik denk weer aan een woord van Groen: „Ik kan niet anders, ik mag niet anders, al bleef ik gans alleen”.

Ons programma vraagt zich af of wij groei en welvaart niet op wegzakkende bodem hebben gebouwd. Het stelt vast dat grondstoffen en energie schaarser worden, het levensmilieu op vele punten grondig is beschadigd en het lot van de armste landen nauwelijks verbetering heeft ondergaan. Wij zijn er, alle vooruitgang ten spijt, niet in geslaagd allen die kunnen werken ook zinvolle arbeid te kunnen bieden.

Ongebreidelde groei zoals wij die kennen wordt door de deskundigen niet langer verwacht. Veeleer dient zich een keerpunt aan in het denken over de gewenste economische orde. Tot welke positiekeuze komt een christelijke partij, de ontwikkelingen onderkennend? In elke situatie blijft ons uitgangspunt dat groei noch tempering ervan processen zijn die wij als automatismen hebben te aanvaarden, treffend wie het treft. Bij groei geldt ondergeschiktheid aan onze beheersopdracht, het rentmeesterschap over de schepping. Het is onze plicht eisen te stellen op het vlak van een goed beheer van de ons omringende natuur en ons niet als uitbuiters van komende geslachten te gedragen.

En wanneer wij voor tempering van groei worden gesteld, een andere weg in moeten slaan, dan blijve het onze politieke keuze dat de zwakke niet de dupe wordt.

In internationaal opzicht betekent dit dat onze politiek getypeerd moet worden door solidariteit met wat arm is en geen voldoende bescherming geniet. Wanneer dat voor hen die veel hebben en hun die beduidend meer hebben dan weinig gevolgen heeft, dan blijve dat toch onze keuze. In een maatschap-

pij die gelooft dat de mens eerst leeft bij status, veel bezit en een hoog inkomen, is het niet populair om kiezers te werven vanuit het „niet bij brood alleen”.

Maar wij geloven niet dat geld en geluk synoniemen zijn. Wij komen op voor de zwakke in de samenleving. Wij vragen om gerechtigheid als het op verdeling aankomt. Ook wanneer er in de komende jaren minder te verdelen is en er in de sociale en collectieve voorzieningen ombuiging van beleid nodig is. Wij pleiten voor een grote persoonlijke verantwoordelijkheidsbeleving, dat is onze uitleg van spreiding van macht. Wij staan voor een maatschappij die probeert zo vele door egoïsme en eigenbelang gedreven mensen — ook door eigen voorbeeld — tot verandering te brengen. Verandering van gezindheid opdat men zich verantwoordelijk gaat weten voor de naaste, de ander ziet staan, bereid is elkaar te helpen. Dat markeert ook onze overheidsopvatting. Wij zien de overheid niet als degene die in staat is elk manco op te lossen. Die overspannen overheidsopvatting heeft al te veel verwachtingen gewekt welke niet bewaarheid konden worden.

Het moet in de politiek blijvend gaan om de vertaling van onze uitgangspunten.

Problematiek oorlog en vrede

Ik denk ook aan de problematiek van oorlog en vrede. Wij constateren een machtsdrijf van het communisme die ongekend is en in enkele decennia tot een enorme uitbreiding heeft geleid. Wij zien een derde wereld zoekend en tastend bezig zijn met eigen positiebepaling. In West-Europa hebben wij 2000 jaar nodig gehad om bij een bestel dat wij democratie noemen uit te komen. Een bestel waaraan met veel vallen en opstaan geprobeerd wordt zo goed en zo kwaad mogelijk inhoud te geven. Een opgave apart.

Meer dan ooit zijn wij in onze wereld op elkaar aangewezen. Dat wordt alleen nog meer, niet minder. Ondanks dat dit zo is, is machtsdrijf veler enige beginsel. Is de wereld in kampen verdeeld en verdedigt ieder het eigen kamp en de eigen waarden met wapens waarvan de uitwerking voor de vernietiging van het menselijk bestaan zo afdoende is dat de reden van de verdediging — het eigen kamp en de eigen waarden — er geheel bij inschiet. „En het is op de grens van die waanzin, (ik citeer Bruins Slot uit „Kleine partij in grote wereld”) waartoe de wereld door een technische ontwikkeling gekomen is, een grens die wij politiek niet hebben weten te vermijden, dat de Kerk tot de wereld komt. Niet om een politieke sprong in het duister te adviseren, de éézijdige atoombewapening, maar om de gerechtigheid, de waarheid over leven en samenleven te verkondigen. Verwacht de wereld het van de „real-politiek”, of verwacht zij met reikhalzend verlangen het openbaar worden van de zonen Gods?”

Discussie in CDA

En het is vanuit die verwachting dat juist de christelijke politieke partij de

moed zal hebben om niet te zwijgen, het niet vanzelfsprekend te vinden dat de voorraad wapens in staat is ons allen 8 keer te doden. Hoe moeizaam gesprekken over wapen-vermindering ook verlopen, zij worden door ons van vitaal belang geacht om bij beheersing en vermindering uit te kunnen komen. Hoe echter bereikt men een punt dat wantrouwen bij het andere blok wordt doorbroken? Door er zelf vertrouwen tegenover te plaatsen, enig risico te aanvaarden? Of is elke verstoring van het labiele evenwicht de waanzin naderbij halen. Het is hier toch opnieuw de christelijke politieke beweging die vanuit haar uitgangspunten nieuwe wegen moet durven gaan. Is de huidige defensiepolitiek de juiste, is verdere defensie-inspanning geboden en bovenal wat betekent bij dit alles, bij ons staan in deze machtsblokkenwereld, nu ons christelijk geloof? Ik pleit er voor dat wij binnen het CDA de discussie over al deze vragen met elkaar zullen aangaan, er ons in de komende jaren intensief mee bezig houden en tot conclusies komen. Het is al te lang geleden dat het vraagstuk van oorlog en vrede, van bewapening en ontwapening binnen de christelijke politieke partijen indringend aan de orde is geweest. Wij mogen bij vragen van dood en leven onze defensiedeskundigen in regering en parlement niet alleen laten worstelen.

Opvoeding en onderwijs

Bezig blijven met de concrete vertaling van onze uitgangspunten. Daarop komt het steeds maar weer aan. Daaruit blijkt onze trouw aan onze roeping in deze wereld. Ik denk tenslotte bij de vertaalopdracht die wij hebben speciaal aan opvoeding en onderwijs. Spreiding van kennis heeft onze steun, bewustwording is nodig om tot keuze te kunnen komen, eigen verantwoordelijkheid te kunnen dragen. Jongeren worden en door onze meer open samenleving, en door de invloed van de media, en door gunstiger regelingen voor b.v. studie en huisvesting ook eerder onafhankelijk van de ouders dan vroeger. Zij zijn kritischer, verwachten antwoorden op de vragen waarop een generatie terug geen antwoord gaf, ook al omdat de vraag niet gesteld werd of durfde te worden. De echtheid van ons geloof wordt beproefd. De relatie tussen woorden en daden scherpen onderkend, en zoals bij mensen gebruikelijk, ook bij hen eerder bij de ander dan bij zichzelf.

Op zich zelf is er geen enkele reden dit gaan van eigen wegen negatief te beoordelen. Integendeel.

Ik ben wel van mening dat door alle veranderingen en ontwikkelingen in de maatschappij opvoeding en vorming daardoor van steeds groter betekenis worden.

Wat is de basis van opvoeding, vorming, onderwijs in de jeugd waard geweest? Het zal voor velen later blijken in de positie-keuze die men in eigen leven maakt.

En de inhoud van bijv. dat onderwijs kan ook alles te maken hebben met het antwoord op de vraag of men later nog rekenen kan en wil met christelijke

normen, nog weten wil van het met hoofd, en hart en handen dienstbaar zijn aan God en de naaste.

Bijzondere school

Wij kiezen voor de vrije school. In het bijzonder voor de school van de ouders die voor hun kinderen een school met de open Bijbel willen. Die school en ook alle andere vormen van vorming en opvoeding die met Christus rekenen zijn een kostbaar bezit. Dat bezit is in dit land bij de grondwet beschermd. Binnen het CDA wordt af en toe getamboerd op het aambeeld dat de overheid het bijzonder onderwijs bedreigt. Laat ons daarmee a.u.b. ophouden, want het is niet waar. Het kan ons slechts afbrengen van de grote taak die wij allen samen in het bijzonder onderwijs hebben: zorgen dat het ook bijzonder is. Ik ben daároveer veel meer benauwd dan over een overheid die in te kort tijdsbestek te veel vernieuwingen en wijzigingen op onderwijsgebied wenst door te voeren. Daar moet men door overleg uit kunnen komen. Maar wat een overheid niet kan is harten van mensen neigen tot gezindheid, een mentaliteit die de bijzondere school nodig heeft als brood. De christelijke onderwijsorganisaties ijveren voor die gezindheid. De enige politieke groepering die onverkort voor de bijzondere school kiest is het CDA. Ons moet als christelijke politieke beweging ter harte gaan hoe het christelijk onderwijs inhoud aan de invulling van bijzonder onderwijs probeert te geven. Hun strijd is onze strijd. Ik denk dat wij in de vertaling van onze uitgangspunten t.a.v. het onderwijs nog voor moeilijke vragen gesteld kunnen worden. Deze bijvoorbeeld: waaruit blijkt de waarde van christelijk onderwijs? Uit het leren van de 66 bijbelboeken, het weren van welke evolutie-theorie dan ook, de rol van de Reformatie in de geschiedenis, bidden en zingen. Of uit het bidden, zingen en bijbellezen en uitleggen zien als toerusting op wat een christenmens in dit leven als opdracht meekrijgt? Het mogelijk maken dat ook in een jong mensenhart het verlossende werk van Christus ervaren wordt, dat leven en samenleven wil omzetten, vernieuwen, onder de toets van de kritiek van het levende Woord brengen.

En daarnaast is er natuurlijk de bereidheid nodig van allen om zich ook voor dat christelijk onderwijs in te blijven zetten. Zowel voor inhoud en vormgeving van het onderwijs als voor de stichting van scholen. Het gaat niet vanzelf, de overheid regelt het niet, het vraagt daadkracht van christenen zelf.

Wij stellen in onze tijd nogal eens de identiteitsvraag. De vraag of men, voor christelijke organisaties, binnen die organisaties de relatie met het Evangelie wil aanvaarden. Of men wil voldoen aan de grondwet van het Koninkrijk, het gebod der liefde.

Voor allen die bij de christelijke organisaties betrokken zijn betekent dit dat men eigen doen en laten aan dit criterium wil toetsen en dat men bereid is zich hierop te laten aanspreken. De moeiten in christelijke organisaties ko-

men op minstens twee manieren op ons af. Door verschil van mening over waartoe de boodschap van het Evangelie verplicht, waartoe het ons aanzet, wat om afwijzing, wat om bevordering vraagt. En in de tweede plaats moeite wanneer de C niet meer of onvoldoende spreekt.

En andere criteria binnensluipen. Het appèl op God en Zijn Woord nauwelijks meer wordt gehoord of indruk maakt, omdat men er zich zelf niet aan onderwerpt.

Die vragen raken de christelijke partij, maar ook de school, de pers, de omroep, werknemers- en werkgeversorganisaties.

Initiatief christelijke omroep

Het gaat hier om een gemeenschappelijke problematiek. Ik pleit ervoor dat wij elkaar daarin ook proberen verder te helpen. Laat bijv. de christelijke omroep nu eens als samenroeper optreden en het initiatief nemen tot een congres waarop wij samen diepgaand zullen proberen vanuit het christelijk geloof elkaar in het „hoe” van het voortgaan tot een hand en een voet te zijn. Ook hierin dienen wij voor elkaar verantwoordelijk te zijn.

Wij zitten midden in de verkiezingscampagne.

Wij zetten ons in voor een goed stembusresultaat van het Christen-Democratisch Appèl.

Wij hebben een duidelijke boodschap. Een aanspreekbaar program.

Wij onderscheiden ons, als Christen-Democratisch Appèl van beide andere hoofdstromingen zo duidelijk dat wij onze mede-christenen ook die keuze mogen voorhouden.

Wij hebben vertrouwen in de mensen die het programma gaan uitvoeren.

De ARP zet zich in voor het CDA.

Met overtuiging.

Samen voor elkaar verantwoordelijk.